

Knihovna univ. prof.
Dra KARLA LAŠTOVKY

77-F-69

ROD RYTÍŘŮ
GRYSPEKŮ z GRYSPACHU
V ČECHÁCH.

SEPSAL

JAN DYK,

C. K. OKRESNÍ ŠKOLNÍ INSPEKTOR V STRAKONICÍCH.

SEMINÁRNÍ
Hist. práv.

KNIHOVNA
oddělení

Druhé, valně rozmnožené vydání.

1909.

Nákladem Františka Štěrby, knihkupce v Kralovicích.

Tiskem F. Šrekra v Kralovicích.

PŘEDMLUVA.

Byv požádán, abych napsal stručný nástin osudů rodu Gryspěku z Gryspachu, který po celé téměř století tak mocně zasáhl do dějin českých a který v nejužším styku s krajinou naší byl, rád jsem tak učinil, chtěje především návštěvníkům rodinné hrobky Gryspěků poskytnouti příruční knížky, která by je v krátkosti seznámila s tím, čeho třeba věděti o mrtvolách zde uložených.

K této práci užil jsem dílem výborného rodopisu „F. Griesbek von Griesbach“ otištěného v knize „Die böhmischen Privatmünzen“ dále „Dějín konfiskací“ od T. V. Bílka, zápisků rodiny Brejchů, Ottova slovníku naučného i listin a knih zdejšího městského archivu, Dra. Z. Wintera: Kulturní obraz českých měst, T. V. Bílka: Reformace katolická, T. V. Bílka: Statky a jmění kolleji jezuitských, K. Tieftrunk: Odboj stavů českých, W. W. Tomka: Dějiny města Prahy. —

Ke druhému vydání:

V pěti letech první vydání bylo zcela rozebráno. V novém vydání, maje více pramenů po ruce, mohl jsem doplniti obraz povahy starého Florianu Gryspěka novými odstinými a kde bylo možno, rozšířil jsem vydání první spolehlivými daty novými. — Zvláštěním díkem zavázán jsem také p. řed. musea J. Škorpilovi z Plzně, za propůjčení „Pilsner Anzeiger 1847--8“.

Zavítá-li cizinec do Kralovic, bývá první jeho otázkou: »Kde uvidím mrtvolu rytířů Gryspeků?« Jeť pověst o vyschlých těchto mrtvolách rozšířena v celé vlasti, ba i za hranicemi, a není dávnou dobou, kdy všeobecně se věřilo, že Gryspekové uloženi byli do této hrobky po společném hodokvasu, na němž se všickni dobrovolně otrávil. Nahlédnutím do dějin rodu Gryspeků nabylo se ovšem nezvratného přesvědčení, že báje o poslední hostině i o společné otravě vznikla v některých hlavách bujnou obrazností nadaných a že těla mrtvých Gryspeků byla zcela pravidelně po smrti každého z nich ukládána do společné této hrobky, založené praotcem českých **Gryspeků** panem **Florianem**.

Již jméno naznačuje, že Gryspekové byli původu cizího, německého.

Kolébku rytířského rodu toho jest hrad **Griesbach** v Dolních Bavořích, dle podání již počátkem XII. století zbudovaný. Během čtyř věků rozvětvila se rodina Gryspeků na větev bavorskou a tyrolskou, z kteréžto poslední jmenuje se Jiří Gryspek, zesnulý r. 1525. Týž domohl se značného významu, ježto byl radou císaře Maxmiliána I. Zůstavil šest synů z nichž druhorozený, **Florian**, narodil se v Inšpruku r. 1509. Z ostatních bratří znám jest pouze Jan, potomní komorník arciknížete Ferdinanda, jenž po celou řadu let byl místodržícím král. Českého a Arnošt, který se vzpomíná jako důkladný znatel hornictví.

Florian studoval zprvu v Inšpruku a dle tehdejšího obyčeje odebral se také na proslulou universitu Pařížskou, na níž studia svá dokončil. Ztrativ již v mladém věku otce, neztratil důvěry vnuků císaře Maxmiliána I. a tak vidíme jej již r. 1530. doprovázeti císaře Karla V. na sněm Augšpurský, kam se také bratr Karlův Ferdinand I., král Český a Uherský dostavil. Karel doporučil tu F. Gryspeka přízni bratrově, a ten pojal jej sebou do Čech a za krátko jmenoval jej svým tajemníkem a zároveň tajemníkem král. komory České (r. 1532.), načež po 6 letech povýšil jej na královského radu.

Brzy dovedl si Florian získati důvěry svého pána a jsa z míry spořiv, zakoupil si v Čechách některé statky.

Ježto však jako cizinec nebyl by směl v Čechách žádných statků nabývatí, vymohl mu král příslušenství (inkolat) české.

Známý český kronikář Václav Hájek z Libočan ví o původu českých Gryspeků celé legendy, směřující jen k tomu cíli, aby rod Gryspeků byl počítán ke starým tuzemským rodům šlechtickým. Vypravuje, jak první Gryspek přišel do Čech již za Jana Lucemburského a pomohl tomuto dobývati českého trůnu. Jiné ovšem nezaručené příběhy líčí o tom jak tento Gryspek usídlil se v Čechách, ba do konce prý r. 1467. sídlil jeden šlechtitý Gryspek na Kaceřově, kde ochránil před německými Křižáky, sám horlivý katolík, celé řady rytířů husitských, kteří se k němu, uchýlili a odtud prý se i Kaceřovu jména dostalo. Jisto a nesporno jest, že Kaceřov ve století XV. náležel Kolovratům, později zástavou jej držel Prostibořský a jméno povstalo patrně již na počátku husitských válek, když kolem Plzně každé chvíle táhly cizí tlupy vojenské.

Tvrzení Hájkova chopil se i historiograf Gryspeků Antonín Fischer ve svém článku: Die Gruft der H. Griesbech in Kralovitz (otištěno v časopise »Pilsner Anzeiger« 1848.) a bylo tvrzení i podnětem k nevýslovné chvále o výtečných vlastnostech pana Florianu jako člověka.

Florian naučil se záhy řeči české, a dosáhl takové zběhlosti v mluvě i písmě, že sám napsal delší dvě pojednání jazykem českým, z nichž jedno nese název »Instrukce úředníkům« a druhé »Rád selský«. O obou později šíře bude promluveno.

Pan Florian těše se přízni králově i těže z ní hojně pro svůj měšec, nebyl oblíben mezi šlechtou domácí, která tehdaž nerada viděla, byl-li král obklopen rádci z ciziny příšlymi.

Spisovatel »Paměti Kutnohorských« známý český rytíř a literát Mikuláš Dačický z Heslova (roz. 1555.), píše o Gryspekovi velmi pohrdlivě, nazýváje jej člověkem nemajetným, rodu nízkého však učenosti veliké. Není beze zajímavosti, že právě Fl. Gryspek, jakožto králov. komisař, uváděl r. 1551. Ondřeje Dačického, otce Mikulášova, na úřad král. horního hofmistra na Horách Kutných.

Tato nepřízeň domácí šlechty k panu Florianovi plynula nejvíce z důvodů politických. Jest obecně známo, jak v Čechách za obou slabých králů z rodu Jagelonského — Vladislava II. a Ludvíka — nesmírně vzrostla moc šlechty na úkor moci královské a neméně jest povědomo, že právě král Ferdinand I. za úkol své dlouholeté a energické vlády sobě povznesením moci královské a zeslabení šlechty postavil. A tu ovšem shledával prospěšnějším zasvětit v úmysly své muže cizího, nežli šlechtice domácího, na význam šlechty zárlivého, a takového muže našel ve Florianovi Gryspekovi.

Ať doma v Čechách, ať v Němcích, všudy pracoval Gryspek jménem krále i na jeho prospěch a odtud vyplývala stále vzrůstající důvěra i milost Ferdinandova k jeho věrnému rádci a jevila se častým i štědrým obdarováním. Také značný počet medailí raziti dal král k počtě Gryspekovi.

Jsa ve stálém styku se dvorem královským i se dvorem císařským, kde vládl duch přísně katolický, nenásledoval Gryspek valně

části šlechty české, která byvši prve husitskou a česko-bratrskou, počala šmahem přestupovati k protestanství. Gryspek zůstával horlivým katolíkem a ve své vlasti — Tyrolích — vyhledal si družku života. Bylať to **Rozina Hölzlova ze Silian** (Silian — hrad nedaleko Brixenu v Tyrolích), s níž se r. 1542. maje věku 33 léta, oženil.

Věno její pojistil na panství Kaceřovském v obnosu 1600 zl. rýnských. Z tohoto manželství pošlo 24 dítek: 14 synů a 10 dcer. Ze synů přečkalo otce jen sedm, dcery čtyři.

Postavy byl Florian nízké, těla silného. Na horním rtu měl silný knír a s brady na hruď splýval dlouhý vous. Z povahy jeho nejsilněji vyzívá šetrnost a opatrnost tak přílišná, že se takměř lakomosti podobá.

Že nepřeháním, o tom nás přesvědčí i úsudek slavného kulturního dějepisce Z. Wintra, jenž v »Kultur. obraze českých měst« vypravuje o panu Gryspekovi toto: »Velice chytráckým pánem byl pověstný Gryspek na Rožmitále. Ten přes tu chvíli podával Rožmitálským některého svého poddaného pro krádež, ale o hrdlo těm lidem nestál, než pítužil jim roboty; a byl-li zloděj — ať domnělý, ať skutečný — doba dosavade svobodná — odpouštěl pán »milostivě« krádež, poddal-li se takový člověk jemu v člověčenství (poddanství). Na př. odpustil r. 1562. Macháčkovi, že sekal v lese panském dříví krádežně, ale odpustil mu tak, aby z toho dříví nadělal šindelův a pánovi posluhoval. Vaněk, starý provazník rožmitálský, jenž na zámecké pavlači ukradl zajíce, užil sic r. 1565. pánovy milosti, ale musil »dátí úplnou moc nad sebou«; a Martin Uhlíř, souseď příbramský, jenž prý ukradl r. 1570. pánovi ovci, nepřišel o hrdlo proto, »že se dal panu Fl. Gryspekovi a dědicům jeho v poddanství a slíbil jim věrnost až do smrti«. — Kdož by se divil, že vlastní poddaní skrývali před hrabivým pánem svým každý groš ustřádaný, jak to učinil Beneš, poddaný jeho ve vsi Babině, dav zakopatí do stodoly džbánek s penězi »aby pán nepobral«. — V kronice Sixta z Ottersdorfa čteme o něm, že »přibrav se do Čech s kapsou prázdnou, za mnoho tisíc štatků svým nespravedlivým v lidských statcích handlem nabyt«. I ze Židů těžil v době, kdy nařídil král, aby tito ze země české vyšli, neboť jim po 20, 30 až 50 vydával, za dobrou výsluhu svobodné glejty, aby aspoň rok směli v Čechách zůstatí.

Vedle velikých vědomostí státnických, obsahoval duch Florianův i všechny možné obory vědění praktického. Byltě zhusta povolán ku posuzování i zvelebení díla hornického, svěřeny mu i veledůležité projekty dopravní (tak zejména byl členem komise, jež vyjednávala s knížaty říšskými o splavnění Labe od hranic až po Hamburk) a na svých statcích byl výborným hospodářem. Byl-li také »přítelem umění«, jak o něm vděční synové napsali, nemohu tvrditi; slov těch užívalo se o každém vznešeném muži.

Mimo to nemůžeme nazvati přízni k umění, dal-li slušnější odměnu některému tehdejšímu příležitostnému básníku, jehož úkolem bylo při různých slavnostech rodin šlechtických sepisovati pochvalné verše.

Florian Gryspek mluvil plyně i vlašsky, neboť když král Ferdinand I. povolal k nádherné stavbě »Belvederu« na Letné italské mistry i dělníky, poradil svému zámeckému hejtmanovi, aby vzal na pomoc Gryspeka, kdyby Vlachům nerozuměl, »ježto pan Florian s těmi zedníky mluví umí«. (Z. Winter »Kulturní obrazy českých měst«.

Stopujme nyní činnost Florianovu, pokud zasáhla činně i do tehdejšího dějinného vývoje.

Z dějin obecně je známo, že císař Karel V. vši silou bránil nové roztržce v církvi křesťanské, kterou zahájil Martin Luther. Však marně. Severní Německo odpadlo od víry katolické a stalo se téměř naskrze protestantským. V čele protestantů stál Jan Bedřich, kurfirst Saský, který mezi šlechtou českou čítal mnoho přívrženců i přátel osobních.

Ferdinand I., král český, chtěje vydatně podporovati akci bratra svého Karla V. a potlačiti protestanty, žádal České stavy o pomoc. Rozumí se, že tito nechtěli souvěrce svého, Jana Bedřicha, zraditi a ze zadu přepadnouti, ale naprosto odepřítí pomoc svému králi nechtěli též. Odpověděli tedy, že ku vypravení pomoci do cizí země musí býti nejprve svolení sněmu. Ale Gryspek, věren Ferdinandovi, vypsál mu obšírně pravé smýšlení stavů českých a král svolal sněm do Prahy na den 18. dubna r. 1547. Rada král. komory Florian Gryspek obýval tehdaž svůj palác (nynější arcibiskupský) na Hradčanech.

Dávno tajená nenávisť šlechty české proti Gryspekovi propukla hned ve 2. zasedání sněmu dne 20. dubna 1547. Poradivše se prv, vešli protestantští stavové (kteří tvořili rozhodnou většinu na sněmě) do síně sněmovní na hradě Pražském a vůdce jejich pan Vilém Křínecký z Ronova vyzval král. radu Floriana Gryspeka, aby se zodpovídal ze skutků, jichž se proti dobrému právu a řádu země České byl dopustil. Prudce vytýkal mu pan Vilém, že nedovoleně do zemských desk nanlízel a různé výsady přepisoval a přepisy do ciziny prodával. Nad to, že s některých královských listin pečeti strhal, rozlámal a zahodil, které byly v příkopě pod jeho domem nalezeny.

Zaražen stál tu Gryspek před rozhořčenými pány a ježto nedovedl se ospravedlniti, byl na rozkaz Kříneckého jat a v **Bílé věži** (tehdejším státním vězení) uvězněn, přes to, že nabízel rukojmí a se zavazoval, že všeho nařknutí se očistiti. Po třech dnech revers podepsav, byl na svobodu bez výslechu propuštěn, když se byl zavázal na vyzvání řádně se k soudu dostaviti.

Rukopis budyšínský »Politika« vypravuje o tom: »Na sněmě r. 1547. veliký pokřik ode všech stavů na Floriana Gryspeka byl pro mnohé těžkosti, které za příčinou osoby jeho na mnohé lidi v království tomto přišly, prosíc, aby zmučen byl. — Musil do sklípka na novou věž jíti, an na to arcikněžny rakouské s dvořany a služebníky z okna vyhlédající patřily.« — (Z. Winter: »Kulturní obr. českých měst«.)

Zatím vyjasnil se pro Gryspeka obzor politický rozhodnou porážkou protestantů u Mühlberka (nad Labem) a tak nedostal se Florian ani k prvnímu výslechu; nebyť ani předvolán a tak mlčky uznáno, že od obvinění jeho se upouští. S tím se ovšem Florian Gryspek nespokojil, nýbrž dožádal krále, by mu vymohl slavnou satisfakci celého sněmu, k čemuž Ferdinand ochotně svolil.

A tak dostavil se pan Florian do pověstného krvavého sněmu **svatobartolomějského** jako vítěz a sněm jednomyslně vyslovil mu soustrast nad jednáním většiny sněmovní ze dne 20. dubna a prohlásil slavně jeho úplnou poctivost a nevinu.

Městu Praze se pan Florian krutě vymstil. Král Ferdinand I. chtěl Prahu pokutovati za odboj pouze vzetím některých statků a vesnic, ale na ponoukání páně Florianovu konfiskoval pro svůj důchod také tržní platy, poplatky ze zahrad ostrovů a ze řeky Vltavy, čímž město děsně bylo ochuzeno.

Zároveň vyprosil si Florian na králi k věčné upomínce na tuto příhodu rozmnožení znaku svého o bílou věž, jíž potom Gryspekové ve znaku užívali. Od té doby často býval Gryspek sněmem volen k různým důležitým státnickým i hospodářským úkonům a stav rytířský na sněmu volil jej z pravidla mezi své relatory (asi nynější zemský výbor).

Po smrti Ferdinandově i syn a nástupce jeho Maxmilian II. rád pana Floriana v důležitých otázkách na radu bral a k němu milostiv byl. Zdá se, že za tohoto panovníka, náboženskou snášlivostí proslulého, i Florian této vlastnosti se přiučil a nebránil ani svým synům, když víru rodičů zaměnil, horlivými se stali evangelíky. Ba snad se tak stalo zřejmou volí otce Floriana, neboť víme o dvou synech jeho, Vratislavovi a Ferdinandovi, že studující na universitě Pařížské, málem byli by zahynuli v pověstné krvavé noci **Bartolomějské r. 1572.**, kdy povraždění v Paříži i okolí tisícové protestantů (Hugenotův). Zajímavou zprávu o tom podává kněz Pavel Slánský z Lochovic, který ji od mladého Ladislava Gryspeka na Kaceřově vypravovati slyšel. Stůžž zde doslovně celé vypsání onoho příběhu, jak jej Pavel Slánský vypravuje:

»Léta Páně 1572., za příčinou svobodného umění literárního urozený a statečný rytíř pan Florian Kryspek na Kaceřově, Rožmitále, Nelahozevsi, císaře Maxmiliana II. rada tajná, vyslati ráčil dva syny své Ferdinanda a Vratislava do Paříže. Když se ta lázeň*) neslýchaná Hugenotům zatopila, a mýti v ní počínali admirála a jiné slavné pány, — s králem Navarrským Jindřichem, ku poctivosti jeho svatby do Paříže vypravenými, — královna mladá Alžběta, krále Karla IX. manželka a císaře Maxmiliana II. dcera, vědouc o tom, co se bude dít Hugenotům v Paříži zůstávajícím, bez ušetření, domácím, přesporním, hostem, i při svobodném literárním učení zůstávajícím, vzpomenula, že urozený pan Florian Kryspek dva syny své v Paříži na učení svobodném má. Vědúc o jejich hospodě, tajně poslala svého jednoho komorníka k preceptorovi jejich, aby bez prodávání dal jim šaty nové, černé dělati, a na těch napřed

*) Rozuměj »krvavá« lázeň.

bílý kříž, aby byl; a když k nim do pokoje jejich mordéři přijdou, s žádným nic aby nemluvili, než při svém učení zůstávali, a k tomu po jídle nikam nechodili. Což preceptor jejich sobě od královny pro zachování pánův svých, sebe a jeho služebníka oznámeno máje, hned takový oděv spraviti dal, a jeho s pány užíval. Když již v té lázni neslýchané, admirál s jinými zmyt byl, že živi nebyli, běhající ti vztekli mordéři jako psi po městě, a domácích Pařížských, přišli najednou do hospody a pokoje jejich, meče své a šaty na sobě v krvi umáknány majíce, kdež oni při svém učení zůstávali: některý četl, jiný lautny instrumentu užíval, a jako na poli mrtev při tom byl; však se veselými býti proti přirození těm katanům ukazovali. Ke kterým když přicházeli, spatřivše v oděvu znamenáném postaveny, hned zase od nich, nic neublíživše žádnému, odcházeli. Když pak se to tišiti počalo hned preceptor všechny věci sklídil, a poštu až do Štrasburku jako na projíždku z jednal a tak z Paříže vyjeli. Když do Štrasburku přijeli, poštu samého zase od sebe propustili, a k panu otci svému stízně na poště do Prahy, že živi jsou, aby se starati neráčil, poslali, a sami v Štrasburce pobívše několik dní, až po uleknutí okráli, se na cestu vydali a k panu otci i bratřím svým s radostí i jiným přátelům přijeli: nebo pan otec s syny doma zůstávajícími a přáteli v tom postavení byli, že sau tam také zamordováni, a nařikání společně všichni veliké činili, až pošta přijevši od nich samých s psáním, jich zármutek přestal, a očekávání s radostí od pana otce, bratří a všech přátel příjezdu bylo a se stalo. Tak pán bůh jim z té lázně, v ní že sau se nezmyli, osvobození s krze královnu oznámenau způsobiti ráčil a je ochránil.«

Zdá se, že i své náboženské přesvědčení řídil starý Florian dle tehdejší politiky — kde viděl úspěch, tam stál se svou rodinou. — Je známo, že se nikterak nebránil, když na jeho statcích rozšiřována víra podobojí, ač právě na Kralovicku celá řada statků byla mu propůjčena klášterem Plasským jen »do vyjítí čtyř životů«. A ve sporech katolických duchovních s duchovními husitskými stál často on — rodilý Tyrolan — na straně druhých. Nebránil tomu, že i chrám Kralovický osazen byl knězem husitským, o čemž svědčí epitaf faráře víry podobojí, nalezený na podkroví chrámu Kralovického z r. 1609. pocházející.

Nyní musíme se ohlédnouti po zboží a jmění, které sobě Florian Gryspek nashromáždil.

Téhož roku, kdy jmenován byl král. radou, r. 1638. získal darem krále Ferdinandanda odumřelý lenní statek po Zikmundovi Vintýři z Kremže a Čemic.

Téhož roku koupil z pozůstalosti doktora Václava z Velhartic nedostavěný dům na Hradčanech, který potom až do r. 1562. sám obýval.

Jiného domu na Hradčanech dostalo se panu Florianovi dříve prazvláštním způsobem zdarma. R. 1537. ušel z těžké vazby královské Viktorin z Drást, pročež dům jeho na Hradčanech, za trest propadlý, daroval král svému sekretáři F. Gryspekovi. (Z. Winter »Kult. obr. čes. měst«).

Zmíněného roku prodal týž dům králi a ten věnoval jej arcibiskupům Pražským.

Roku 1539. vykoupil od p. Viléma Podmokelského z Prostiboře tomuto zastavený statek **Kaceřov** za 5300 kop míš. gr. Mimo zámek, dvůr poplužní a vesnici Kaceřov náležely k tomuto statku tyto osady: Polovina městečka Kralovic, vesnice Nynice, Kostelec, Planá, Chotení, Rájov (nyní Jarov), Koryto, Kočín, Výrov, Babina, Břízsko, Dobříč, a Dol. Hradiště. K tomu postoupil r. 1542. král Gryspekovi ves pustou Hrádkov (Hradecko) za 400 kop gr. českých.

Následujícího roku opat kláštera Plasského Bohuslav, zastavil panu Florianovi druhou polovinu městečka Kralovic do vyjítí čtyř životů.

Koupiv Kaceřov, zbudoval si zde své sídlo. Daltě vystavěti zámek v ušlechtilém slohu renesančním a pro bezpečnost ohradil jej příkopem, zdí a zdvihacím mostem.

V zámku Kaceřovském umístil zbrojnicí, v níž nechybělo ani několik děl.

Na Kaceřov, tuším, uvedl později také svoji choť; nalézají se podnes v jednom sále zámeckém nad vlašským krbem kamenné znaky rodu Gryspeků i rodu Helclů ze Silian, pak letopočet 1542 t. j. rok svatby.

R. 1546. získal od Kateřiny Svitákové ze Solopisk a na Krašově některé vsi v zástavu za 400 kop gr. čes. a sice Potvorov s kostelem, Řemešín, Sedlec, a Bukovinu, přikoupil pak vesnice Lomany a Žehutice (nyní Sechutice) a ze všeho tuto jmenovaného zboží zřídil panství Kaceřovské.

Opatrným byl pan Florian o každou píď půdy, o čemž svědčí několik procesů, které měl se svými sousedy o vymezení hranic.

Ještě před svou smrtí pustil se do sporu s majitelem panství Bělského, bratřimi Markvarty z Hrádku a na Běle, ano i s jejich poddanými, kteří opovážili se skáceti část lesa, který Gryspek sobě osvojoval. Památkou těchto sporů jsou tuším ony mezníky, opatřené různým letopočtem, které podnes spatřujeme kolem hranic obce Mrtnické i Kazňovské.

Kromě Kaceřova i jiná skoupil panství. Tak r. 1550. koupil od Jana Domažlického z Rýzengruntu statek **Nelahozeves** u Kralup a odtud přikupoval stále okolní menší statky, až ze všeho toho zboží vzniklo velké panství Nelahozeveské.

Zámek Nelahozevský stal se nejmilejším jeho sídlem a zde měl uschované i umělecké poklady, totiž hojnou sbírku obrazů i vzácných klenotů a knih. Z obrazů zvláštní zmínky zasluhuje i věrná prý podoba Jana Žižky, malovaná za jeho života, kterou prý Florian se zvláštní opatrností choval.

Panství **Rožmitálské** nad míru bylo zadluženo, tak že statky pana Adama Lva z Rožmitála zapsány byly jeho četným věřitelům, mezi nimiž ovšem ani pan Florian nechyběl.

V několika létech skoupil kus po kuse jednotlivé části jmenovaného panství od ostatních věřitelů a zřídil opětně rozsáhlé panství Rožmitálské (1561).

R. 1547. když byl král stavům odbojným některé statky konfiskoval, »prohlédaje k platným a věrným službám Floriana Gryspeka, pro jeho stálost a jiné dobré skutky a chování v minulém pozdvížení, kdež velké protiventství za krále »nášeti musel«, zastavil mu panství Nečtiny na deset let za dluh 2000 kop grošů čes. A kdyby tento dluh král. komorou byl splacen, aby panství jí bylo vráceno.

Ale již r. 1557. koupil od král. komory za 4000 kop gr. čes. pěkné panství **Nečtiny** (nyní Prejtenštejn) a r. 1571. koupil od Jana staršího z Valdštejna za 5650 kop gr. č. půl zámku **Libštejna** s pivovárem a dvorem Žíkovem, dále vesnice Bojesily, Kladruby, Vojenice, Mostiště, Němčovice, Volešnou, Újezd (u sv. Kříže), Vranůvek, Čijevice, Hrobčice, a pusté vsi Lhotku a Chockov.

Staré pořekadlo: »Komu Pán Bůh, tomu všickni svatí«, osvědčilo se i na Gryspekovi. Zděditě po sestře manželky své Kateřině provdané za Hynka Schillinga ze Stamben panství **Kočov** nedaleko Tachova. Zvětšil pak ještě panství Libštejnské některými okolními vesnicemi a krom toho všeho měl v **Menším městě Pražském** pěkný dům, v němž se po dnes nalézá mramorová deska s nápisem.

Konečně byl pan Florian také majitelem 64 podílů horních či kukusů při městě Bleistadtu, na tamních dolech olověných.

Vedle nádherných zámků Nelahozevse a Kaceřova, zbudoval si Gryspek také zámek, který po sobě nazval **Floriendburkem**. Dnes neznáme v Čechách žádného zámku ani zříceniny tohoto jména. Někteří se domnívají, že zámek tento stál tam, kde nyní jest Mariánský Týnec, který s Kralovicemi stal se též na čas majetkem rodu Gryspekovského.

Kralovičtí děkují panu Florianovi za rozmnožení svých práv a povýšení na město. Stalo se tak listinou krále Ferdinanda I., danou na hradě Pražském na den sv. Michala roku 1547., ku přimluvě Gryspekové. Práva sobě uděleného, aby kolem města vyzdvihnouti si mohli hradby a brány městské, Kralovičtí ovšem nepoužili. Kromě toho zvelebil praotec českých Gryspeků město Kralovice chrámem sv. Petra a Pavla, při němž založil i rodinnou svou hrobku r. 1581.*)

Na sklonku života svého sepsal Florian Gryspek jazykem českým dvě knížky: **1. Naučení neb instrukcí úředníků a písařům; 2. Řád selský**, čili artikulové soudní z r. 1588. První obšírně vypisuje všechny povinnosti úředníků páně Gryspekových a dává podrobný návod, jak mají hospodařiti se jměním i s lidem poddaným.

*) Na věži tohoto chrámu nalézá se menší zvon, patrně dar nakladatelův, zasvěcený sv. Petru a Pavlu. Zajímavé jest, že zvon tento patřil na místo zcela jiné, však neznámo z jaké příčiny byl zakoupen panem Florianem pro chrám kralovičský. Nese tento nápis (na jedné straně):

»Léta Panie 1587. zvon tento udielal slowutný Brykcy, zwnař z Cynperka, w Nowém Miestie Pražském kostelu do Rzepina pro poctiwost a cyrkewni potreby pana Hendrycha Abrahama z Solihauzu na Welikym Brzeznie a Rzepinie. Z toho buď Pánu Bohu chvála.« Na druhé straně pod reliefem sv. Petra a Pavla čteme: »Słowo Panie zůstává na wiek. Wie Gott will. H. A. V. S.« Dole na okraji jsou reliefy čtyř evangelistův.

Druhá nese tato krásná hesla: »Milujte spravedlnost, vy, kteří soudíte zemi« a latinské: »Ora et labora, dabit tibi Deus omnia bona« (Modli se a pracuj, dá ti Bůh vše dobré). Ale obsah připomíná přísného šlechtice své doby, jenž pokládá lid poddaný za své zboží, které jen k tomu je na světě, aby vůli svého pána plnilo a užitek mu neslo. Není tu jediného odstavce, v němž by se za různé přestupky nevyměřovaly citelné pokuty peněžité i tresty tělesné. Obyčejně končí každý paragraf těchto artykulů slovy: »A jestližeby pak se toho nenáležitěho dopouštěl, buď kdo koli, ten každý má dostatečně k výstraze a ku příkladu trestán býti.« Na konec slibuje J. Milost Pán svým poddaným, zachovají-li se dle jeho poručení, »že jim toho milostivě vzpomínati chce«.

Dnes zván by byl skutečným ukrutníkem, jemuž i nelidské tresty na lidi poddané vymyšlené, zdály se nedostatečnými. Chtětlé uložiti konšelům Rožmitálským, kteří soudili jeho poddané, aby ušlým poddaným jeho usekávali po jedné noze. (Z. Winter »Kulturní obrazy českých měst.«)

Z 36 odstavců řádu selského uvedeme zde tyto tři:

»§ 4. Jeho Milosti pánu, aby každý z poddaných ve všem věrnost a poslušnost poddanou i proti tomu každému na místě J. M. ustanovenému zachoval; neb tomu (jakž písmo velí: poddaní buďtež vrchnosti své pro Boha, nebo vrchnost jest zřízena od Boha k ochraně dobrých a ku pomstě zlých, neboť ne nadarmo meč nese, než aby se jí poddanost bála, a kdož by se vrchnosti protivil, zřízení božím by se protivil) jeden každý povinen jest činiti; protož můž se každý věděti v tom, jak podle tohoto předložení zachovati.« —

»§ 18. Prástek aby žádný u sebe nedopouštěl a zvláště pacholkům, pacholatům; a kdož by je u sebe dopouštěl, J. M. pánu bečku soli aby dal.«

»§ 32. Strany lovu, provozování myslivosti, kdyžby kdy sousedům z zámku oznámeno bylo, aby na lov šli, tedy v místo oznámené aby se všickni pospolu najíti dali, a to jedné chvíle, tak aby v tom nedostatku, pro nejítí a na druhé očekávání, myslivost a lov se nemeškal a nemařil. Jestližeby pak kdo nešel, neb na místě svém hodného neposlal, ten takový strych ovsu pokutou povinen bude dáti a k tomu vězení prázden nebude za týden. Též psů domácích aby žádný do pole sebou nebral; to proto, že se od nich zvěři nemálo jinam rozptyluje a rozhání; kdožby se pak toho dopustil, ten každý svého psa na zámek přivéstí musí a sám osobně přední pazour jemu utíti, přidržán bude.«

Pan Florian sám nezkusil dlouho jak jeho nařízení působí; zemřel dne 29. března 1588., byv již několik let vdovcem, na zámku Nelahozevském.

Mrtvola jeho převezena do nové hrobky rodinné v Kralovicích a zde vedle Rosiny Gryspekové i těch dětí, které pana Floriana na onen svět předešly, k věčnému spánku uložena.

Potomci jeho, chtějíce uctíti památku zvěčnělého zakladatele české linie rodu Gryspeků, zřídili nákladem šesti set tolaru nad

padacími dveřmi krobky krásný **epitaf**, pravé to dílo umělecké, jemuž obdivovati se jest i nám popřáno.

Uprostřed epitafu spatřujeme uměleckou malbu řezenského malíře Hanuše Bulleusa, jemuž švagr jeho Samuel Braun z Kadaně pomáhal. Střed obrazu vyplňuje malba představující nanebevstoupení Páně, po stranách jsou sloupce, k nimž z jedné strany ukována jest smrt (kostlivec), z druhé strany poutem připevněný ďábel, Nad kostlivcem na tabulce čteme nápis: »Captivam duxit captivitata« a nad ďáblem: »Ascendens in altum.« Na okrajích obrazu vidíme klečícího muže v pravo, klečící ženu v levo. Mužem jest sám Florian, ženou paní Rosina.

Obraz celý vložen jest do rámu přebohatě řezaného, který vytvořil řezbářský mistr Krištof Hartvík z Weringsrode a nahoře nad rámem zdvihá se triumfální brána, v jejíž středním poli umístěna jest deska s tímto zlatým nápisem latinským:

Deo optimo Max
et memoriae
Floriano Griespekio a Griespach
equiti aurato
trium imp. consiliario
ad mortem usque probatissimo
unius beatae uxoris Rosinae Helcelae a Silian
beato marito XIV Filium et X Filiarum
patri educatorique optimo,
virtutis sectatori unico, musarum hospiti
aulae cesareae lumini in aede hac
a se e fundamentis exstructa
in qua mortalitatis suae, suorumque
exuvias deponi voluxit
fili haeredes moestissimi
parenti bene merito

M. H. P.

B. Ann. LXXVIII M. III. D. XI.

O. Ann. Salut clo lo XXCVIII. XXIX. Martii Hora VI. Matut.

Volný překlad nápisu toho zní:

Bohu nejlepšímu i nejvyššímu,
a památce Floriana Gryspeka z Gryspachu,
vznešeného rytíře, tří císařů rady,
jenž až do své smrti se osvědčil, i jediné
manželky jeho Rosiny Helclové ze Silian,
blažené mateři čtrnácti synů a deseti dcer,
otce i vychovatele nejlepšího i jediného
ochránce ctnosti a pěstitele mus, ozdoby síní
císařských, v tomto chrámě odpočívajícího
který sám založil i zbudoval, a kde sám i se
svými milými přál si míti ostatky tělesné
uloženy, zarmoucení synové i dědicové
tento náhrobek postavili. Zemřel ve věku 79 let atd.

Nad branou triumfální nalézají se znaky Gryspecký i Hölzlovský*), nejdoleji pod obrazem čteme pak tento, valně zašlý již nápis;

»Austriacae fidus genti — o memorabile nomen!
fidus ad extremos, heic jacet ecce! dies,
equis tam rarum exemplum Gryspekcius ille!
Cesarum amor, pectus, consiliumque trium.«

Česky volně přeložen zní:

»Věren rodu rakouskému — muž pamětihodný —
věren až do posledních dnů svých, hle! zde
odpočívá. Vzácným jest příkladem rytířstva
tento Gryspek; tří císařů byl miláčkem,
štitem i radou.« —

Epitaf zřízen byl r. 1593. R. 1908. v měsíci červnu spadla část rámu na podlahu. O věci ihned zpraven c. k. konservator a ředitel musea Plzeňského Jos. Škorpil, jenž napsal patronu kostela pamětní spis o nutnosti zachování restaurování epitafu. Na podnět c. k. okresního hejtmána G. Boučka byl epitaf rozebrán a provisorně uložen i zřízen komitét, který pečuje o to, aby toto arcidílo bylo opraveno znalci a zachováno pro věky budoucí. Oprava bude nákladná, ježto lipové dřevo, z něhož byl rám řezán, je červotočem téměř naskrze prožráno a polichromie na různých místech valně poškozena. — V městském archivu Kralovickém chová se fotografie několika členů rodiny Gryspecké, s Florianem a Rosinou uprostřed. Pořízeny byly v létech 1860. — 1870. dle olejomalby, o nichž dnes nikdo více neví. Také se zde nalézá z téže doby perokresba epitafu a fotografie Kaceřova i krásného erbu Gryspeckého z krbu Kaceřovského. — Při snímání epitafu r. 1908. přišlo se na listinu, ve které popsáno jest od samotného H. Bulleusa, kdo a zač epitaf zřídil. Listina jest německá s připojeným českým doslovem far. J. J. Marka (Jana z Hvězdy), že při přenašení epitafu r. 1849. byla nalezena.

Ze 7 dítek, jež pana Florianu na onen svět předešly, známe jménem jen Vojtěcha, pohřbeného v Praze u sv. Víta. Učený mistr Prokop Lupáč z Hlavačova složil latinský verš na jeho náhrobek.

Druhému dítku, Florianovi, které rovněž záhy zemřelo, napsal pohrobní nápis známý spisovatel Martin Kuthen.

Třetí syn Ladislav dožil vyššího sic věku, ale zemřel neženat a pochován jest v hrobce rodinné.

*) Znak českých Gryspeků jest štít, rozdělený ve 4 pole, z nichž levé horní a pravé dolní jest stejně vyplněno; podobně pravé horní s levým dolním. Toto druhé jest původním znakem Gryspeků a představuje pět modrých pasů, které šikmo proti sobě do středu se potýkají, v poli zlatém. Tuto část propůjčil Florian Kralovickým do znaku městského. Druhá dvě pole jsou rozdělena kolmými čarami ve dvě části. Levá polovina každého tohoto pole má jeden kolmý pas bílý a jeden červený, pravá polovina má červeného, jednohlavého orla v poli bílém. K tomuto znaku přidána Gryspekům r. 1547. bílá věž, která umístěna uprostřed původního znaku na zvláštním štítu. Věž bílá stojí v poli modrém. Nad tímto znakem spatřujeme dva rytířské helmy s fanfmochy. Na temeni pravého helmu jest křídlo modře a zlatě pruhované, na levém helmu stojí červený orel. Mezi oběma helmy nad štítem jest bílá věž.

O deseti dcerách jeho nenalezáme nikde téměř ani zmínky. Šest se jich odebralo na věčnost před otcem, zbylé na živě čtyři jmenovaly se: Alžběta, Anna, Katuše a Marie. Z těch víme pouze o provdání se **Anny** za Adama Silbera z Pilníkova a na Žirči. Ostatní žily u svých bratří svobodně.

Adam Silber, či jak se mu v Čechách říkalo Zylvár ze Zylverštejna, měl své zboží kolem Trutnova a Králové Dvora, avšak zúčastniv se odboje stavovského, byl r. 1622. odsouzen dvou třetin jmění a za tím účelem konfiskovány jemu veškeré statky, z nichž dostalo se král. fisku 96.000 zl. rýn. a Zylvárovi na jeho třetinu po odražení dluhů vyplaceno pouze 14.800 zl.

Paní Anna Zylvárová, roz. Gryspeková, se vyznamenává rázností na tu dobu u ženy neočekávanou. Kdysi Trutnovští konšelé (r. 1599.) dlouhými soudními oklikami chtěli unavit jejího poddaného, ale ona jim napsala zostra: »Jest mi s podivem, že žalobce vás svými neslušnými vejskoty, kozívraty a zbytečným tlacháním za nos vodití smí«.

Podle přání i závěti otcovy neměli synové jeho trhati krásné a zcelené statky, s takovou pílí nashromážděné; uložilť jim otec, aby utvořili mezi sebou jakýsi **rodinný fideikomis** za těchto podmínek, schválených po smrti Florianově císařem Rudolfem II.:

Veškeré rodinné jmění, ať movité, ať nemovité budiž společným majetkem celé rodiny Gryspekovské. Za účelem snažší správy utvoří se podíly pro jednotlivé členy mužské. Každý člen bude ze svého podílu užítky bráti a dle své vůle nad ním vládnouti, však nesmí svého statku ani prodati, ani zadlužiti a smí jej odkázati jen mužským potomkům svým. Nebylo-li by jich, dědí po něm mužští nejbližší příbuzní.

Proti tomuto poslednímu pořízení otcovu mohli nastati překážky vážné hned po jeho smrti se strany nejstaršího syna **Václava**, rozeného roku 1542.

Byltě mu pan Florian ještě za svého žití věnoval statek Nečtiny a Kočov. Týž Václav oženil se s Maruší, dcerou Petra Boreně ze Lhoty, s níž věnem obdržel tvrz Nový Šumburk. Jsa tedy Václav skutečným držitelem statku, obcoval sněmům zemským se svým otcem a zhusta bývaly mu stavem rytířským různé funkce svěřovány, zejména, kde se jednalo o účty berně zemské. — Ale Václav přistoupil hned po smrti otcově na poslední vůli jeho a vzdal se podílu svého na prospěch celé rodiny. Za to bratři bez protestu přistoupili k návrhu jeho, jakým způsobem měli by se (bratři) o statky otcovské rozdělit v příčině správy a užívání jich.

A tak ponechal si Václav své Nečtiny a Kočov ve správě vlastní, ostatním pak navrhl zbývající statky a řádně je podělil k úplné spokojenosti.

Lze za to míti, že mezi bratřimi panovala příkladná svornost i láska a Václav ani sester svých neopustil. Co živ byl, žily sestry ty (stále svobodné, zmíněná již Katuše a Marie) u něho a v závěti své zanechal jim po 1600 kopách míšenských.

Za dvě léta po smrti otcově odnášeli bratři tělesné pozůstatky nejstaršího Gryspeka Václava do hrobky Kralovické. Vedle man-

želky **Maruše** oplakávaly smrt jeho tři nedospělé dívky: jediný syn Bohuslav, jemuž otec veškeré jmění odkázal, vymínil z toho s hora uvedený podíl sestřím svým a přínos manželčin (tvrz Nový Šumburk), pak dcery Rosina a Alžběta, jimž odkázal řádnou výbavu a pak po 1000 kopách gr. českých (= 2000 kop gr. míš).

Děti své postavil (vedle spoluporučenství matčina) pod poručenství bratří svých Ferdinanda a Blažeje.

Matka Maruše provdávši se podruhé, zřekla se tohoto poručenství a své věno (tvrz Nový Šumburk) přinesla novému svému choti Vilému **Huvarovi** z Lobenštejna (v Chebsku). Po čtrnácti letech ovdověla paní Maruše po druhé i prodala pak svoji tvrz Nový Šumburk (blíže Kadaně) r. 1607. rytíři Křištofu Fictumovi za 14000 kop gr. míš. Týž **Fictum** o jedenácte let později jest direktorem stavovským v odboji českém proti Matyášovi a Ferdinandu II. a zároveň pisatelem druhé apologie (obran) stavů král. Českého.

Zemřel sice dříve, než vítěz Bělohorský překročil ku potrestání odbojných stavů českých, ale král. hrdelní komise odsoudila i mrtvého ku ztrátě všeho jmění a památka jeho za proklatou a nepoctivou vyhlášena. —

Z dcer Václavových jen druhá, **Alžběta**, provdala se a sice za méně zámožného rytíře Viléma **Zádubského** z Šontálu, jenž měl své statky na Touškovsku (Hunčovice).

R. 1618. a 1619. vypravil otec Vilémův tohoto syna i bratra jeho Ladislava ku pomoci vojsku českému. Statky jejich Hunčice a Radimovice za 12000 kop míš. odhadnuté ponechány jim a toliko k pokutě vzato 1000 kop míš. z jistiny 4000 kop, kterou oba bratři měli pohledávati za obcí Plzeňskou. Bratr Vilémův Ladislav zapravil pak za perdon otcí udělený 500 zl. rýn.

Syn Václavův **Bohuslav** dospěv r. 1601. plnoletosti, přejal od svých strýců-poručníků své dědictví, totiž Nečtiny a Kočov. Rok po té pojal Bohuslav za manželku **Zuzanu**, dceru **Albrechta Krakovského** z Kolovrat na Vsesulově.

Bohuslav první rozrušil fideikomis rodinný, neboť naléhal stále na strýce své, aby společné movitosti, zejména pak zbrojnice Kaceřovská a knihovna Nelahozeveská byly rozděleny, což se skutečně r. 1614. stalo.

Také statky své dal si Bohuslav se svolením ostatních členů rodiny vtěliti do desek zemských. Ze společného majetku připadla mu také polovina domu Gryspekovského na Menším městě Pražském (nynější německé gymnasium).

R. 1618. a 1619. zúčastnil se činně*) s ostatní českou šlechtou odboje proti Ferdinandu II. a po porážce Čechů na Bílé Hoře, když zřízena za předsednictví knížete **Karla z Lichtenštejna** pověstná komise konfiskační, která téměř čtyři pětiny celého království

*) Jakým způsobem se Bohuslav odboje stavovského účastným stal, není mi známo; ostatně stačilo, byl-li na sněmu a hlasoval-li pro odnětí trůnu Ferdinandovi II. a pro volbu zimního krále Frydrycha. Že mu byl trest mírnější než jiným vyřčen toho příčinou byla asi ochota Bohuslavova, hned po bitvě bělohorské, kdy spolu s jinými podepsal revers, že uznává jen práva Ferdinanda II. a jemu skládá slib poddanosti. Revers tento vložil do rukou Maximiliána, vévody bavorského. —

Českého za pokutu vzpoury skonfiskovala, neušel ani Bohuslav truchlivému osudu, jaký stihl naší šlechtu. Byl odsouzen polovice veškerého jmění.

Aby však šlechta česká nadobro byla zničena, provozovala komise konfiskační zhusta následní praxi: Kdo byl odsouzen polovice nebo jen třetiny svého jmění, tomu bylo vzato **všechno**. Jmění to bylo odhadnuto a prodáno a ze stržených peněz byla polovina (po případě dvě třetiny) bývalému majiteli vrácena.

Následkem hromadného prodeje statků českých klesla ovšem cena jejich hluboko pod cenu skutečnou a tak byla největší část šlechty tímto způsobem téměř ozebračena.

Ku panství **Nečtinskému** náležel tehdaž zámek Nečtiny (nyní Prejtenštejn) s dvěma městečky pod zámkem (nynější město Nečtiny a ves Německý Neustadt), dvůr poplužní i kostelní podací, dále 4 mlýny, vesnice Bržín a Lešovice, potom plat roční 50 kop grošů míš., k němuž od starodávna povinen byl konvent Plasský.

Statek tento prodán Gottfriedu Hertlovi z Leitersdorfu r. 1623. za 25.448 zl. 55 kr.

Dále prodán dům Gryspekovský v Praze známému generálu španělskému **Martinu Huertovi** za 9000 zl. rýn. Týž věnoval hned r. 1624. dům tento nově založenému klášteru bosých Karmelitánů v Menším Městě Pražském jako fundaci na 100 míš ročně za duši svou. Když se odečetli dluhy na majetku páně Bohuslavově váznoucí, shledalo se, že pan Gryspek obdržeti má celých 9000 kop míš., což sice bylo r. 1630. zjištěno, ale zdali také bylo vyplaceno, není známo. —

Bohuslav měl několik dětí, z nichž Albín jsa ještě děckem zemřel; dcera Bohuslavova **Alžběta** provdala se za **Aleše Sazymu Vrábského** Tluksu z Vrábí a na Tisově (u Blatné).

Aleš Tluksa jest z oněch málo rytířů českých, kteří z osudného dramatu po bitvě Bělohorské vyšli bez pohromy; však o osudech jeho rodiny není nám nic známo.

Druhý syn Bohuslavův, **Jáchym Gryspek**, oženil se r. 1635. s **Kateřinou Zumrovou** z Herstošic, jejíž otec byl také za účastnictví v odboji stavů českých valné části svého jmění zbaven. Řečený otec Katusin, Křištov Zumr odsouzen byl jedné třetiny svého jmění a statek jeho **Krakov** prodán za 8000 kop míš. Janu Cellerovi z Rosenthalu.

Skrovným jméním vládnoucí koupili sobě tito manželé **dvorec** ve vsi **Střezmíři** u Klatov a zde zemřel Jáchym Gryspek dne 27. prosince 1678. a pochován jest v hrobce pánů z Kolovrat na Týnci. Byl to **poslední mužský** potomek české větve Gryspeků. Dcera jeho **Anna Zuzana** pojala za manžela Adama Jindřicha Hrušku z Března (ze Žatecka).

Otec Hruškův, Vilém, odsouzen byl ku ztrátě jedné třetiny všeho jmění, které záleželo ze statků Tatiného a Tvršic (u Postoloprta). Podle výpočtů konfiskační komise zbylo z prodeje těchto statků Adamu Jindřichovi 10421 kop 20 gr. míš. Jediná dcera jejich jménem Maxmiliana provdala se za Ferdinanda Jiřika Řesanského z Kadova na Chlístově (u Klatov), ale brzy zemřela. Řesanští z Kadova a

na Drslavicích měli po svém otci nepatrné dědictví 1100 kop míš., z něhož měli část zaplatiti za udělený pardon jejich otci. Jeden z bratrů Ferdinanda Jiřika, jménem Rudolf Řesanský, vystěhoval se do ciziny pro náboženství. Také matka její záhy odvoděla a trávila potom poslední léta života svého u zetě svého na **Chlístově**, kdež koncem století XVII. zemřela. Anna Zuzana byla **poslední** ratolestí **českých Gryspeků**; smrtí její vyhasl tento rod i po přeslici.

Tím skončili jsme osudy rodu nejstaršího syna Florianova Václava Gryspeka Nečtinského i ohlédněme se nyní po ostatních jeho bratrích.

Následující synové Florianovi, **Ferdinand** a **Vratislav** jsou nám již známi z vypravování Pavla Stránského o krvavé noci svatobartolomějské v Paříži.

Mladší Vratislav, zemřel záhy po otci, takže v dílčí smlouvě, kterou Gryspekové o správu statků dědičných mezi sebou ujednali, schází již jméno Vratislavovo.

Ferdinand zdědil sice Mirošovy a po smrti bratra Jaroslava Bedřicha díl Kralovic a Libštejna, ale zemřel r. 1606. svobodně. Mladší jeho bratr, **Karel** Gryspek, dostal při dělení ve správu svoji zámek Kaceřov, po smrti bratra Jaroslava Bedřicha Žehutice i Lomany a po smrti Ferdinandově připadly mu Kralovice, díl Libštejna a statek Strýčkův u Rožmitála. Roku 1589. pojal za choť Annu Šicovnu z Drahenic (u Březnice), která z věna svého zakoupila (r. 1599.) tvrz Liblín s dvorem poplužním, vesnice Bojesily (díl), Kladruby, Vojenice a Mostišťe, díl pustého zámku Libštejna a dvory v Chockově a Vojenicích, čímž doplnila panství svého manžela, které posud jenom na část osad těchto se vztahovalo. Bratr Annin, Mikuláš Šic z Drahenic, zúčastnil se odboje stavovského a odsouzen dvou třetin jmění, jež záleželo ze statku Červeného Poříčí (mezi Přešticemi a Klatovy); týž prodán za 85.000 kop míš. plukovníku Adamu, svobodnému pánu z Kronbergu, jemuž dvě třetiny, jež náležely král. komoře, byly darovány, takže pouze třetinu sumy odhadné M. Šicovi zaplatil. Mikuláš Šic pak pro víru odešel ze země a r. 1631. při vpádu Saském vrátil se na krátký čas do Čech. Ještě r. 1637. obrací se s prosbou k cís. místodržícím, aby mu bylo povoleno vrátiti se aspoň na 3—4 měsíce do Čech k uspořádání svých záležitostí soukromých.

Již r. 1610. odvoděla paní Anna, majíc péči o čtyři syny a jednu dceru. Však nejstarší syn Karlův, **Václav**, dosáhl již plnoletosti (20 let) a stal se s matkou poručíkem mladších svých sourozenců: **Floriana Jiřiho, Mikuláše, Albrechta Ferdinanda** a sestry **Anny Alžběty**. Tato v mladém věku provdala se za **Jiřiho Chotka** z Chockova na Žihlí. Rytíř tento zúčastnil se činně odboje stavovského proti Ferdinandu II., ale dříve nežli dobojován boj na Bílé Hoře, zemřel. Statky jeho propadly zcela konfiskaci. Však ani manželka jeho, Anna Alžběta, nedožila se těchto smutných časů, zesnulať dříve než její manžel. Zanechala syna Adama a dceru Alžbětu.

Pět roků hospodařila vdova po Karlu Gryspekovi, Anna, rozená Šicovna, s nejstarším svým synem, načež zemřela.

Václav záhy se oženil se švagrovou svojí, sestrou Jiříka Chotka ze Žihle, Judytou Chotkovou z Chockova.

Za něho a sice r. 1614. ulil zvonař Slánský Hendrych Senomatský ze Sternstadtu největší **zvon** zvaný jménem »Pavel« pro chrám kralovický. Zvon tento r. 1823. praskl a byl pak zvonařem Pražským Karlem Bellmannem přelit a po pěti letech opět zavěšen byl. Původní zvon vážil 36 centů, nynější váží 45 cel. centů (asi 23 q).

Na původním zvonu připomínal nápis své dárce — Gryspeky; na novém jest pouze udáno, kdy přelit byl a kým. V témže asi čase zemřel nezletilý bratr Václavův, Florian Jiří. Roku 1615. došlo zmíněné bratry rozhodnutí soudu zemského, jímž dáno za právo konventu Plasskému v rozepři, kterou vedl s Gryspeky o **Tynec Mariánský** a lesy okolní. I vyslán pak na základě tohoto rozhodnutí z Prahy zemský měřič Šimon Podolský, aby změřil pozemky sporné a nové mezníky zasadil.

Záhy potom zemřel i druhý bratr Mikuláš a na Kaceřově zůstali jen dva bratři: Václav a Albrecht Ferdinand. Hned po známém květnovém sněmu r. 1618. přidali se oba bratři k ostatní české šlechtě a zúčastnili se činně českého povstání proti Matyášovi, později proti Ferdinandu II.

Když **Mansfeld** táhl proti Plzni, chtěje se jí zmocniti, postrádal velice dělostřelby a tu poslali mu **Kaceřovští dvě děla** ze své zbrojnice. Děla tato byla pak po dobytí města do Plzně zavezena a když Mansfeld město opustil, zůstaly zde oba tyto kusy. Připomenouti dlužno, že na Kaceřově zůstala ještě řada děl těžších i lehčích, neboť r. 1620. vymíňuje si Blažej Gryspek na Nelahozevsi ze zbrojnice kaceřovské dva těžké kusy, kdežto ostatní mají býti ponechány pro obranu Kaceřova.

Bitvy bělohorské nedočkal se ani Václav ani Albrecht Ferdinand; tento zemřel nepochybně již r. 1619., Václav na jaře r. 1620. a odkázal veškeré zboží své (ježto nezanechal dědiců), svým příbuzným **Florianovi** a **Janu Jaroslavovi**. Avšak komise konfiskační pronesla dne 16. září 1622. rozsudek nad mrtvými bratřimi, Václavem i Albrechtem Ferdinandem, odsoudivši je pro účast na povstání českém ku ztrátě **celého jmění**.

Vlastní jmění Václavovo záleželo z těchto statků:

1. Stryčkova (na Březnicku), **2. Liblína**, dvora pustého a tvrze v Liblíně, dále pustého zámku Libštejna, vsí Bojesil, Kladrub, Vojenic, Mostiště a Chockova, **3. Žíkova** s poplužním dvorem a vesnicemi Vranůvkem, Újezdem u sv. Kříže, Kamencem, Olešnou, Hrobčicemi, Čejvicemi a Němčovicemi. Již na jaře r. 1622. nařídil nejvyšší hofmistr král. Českého Adam z Valdštejna, aby statky Václavovy nebyly dány ve správu Florianovi a Janu Jaroslavovi a sice z té příčiny, poněvadž poslední vůle učiněná rebellem nemá platnosti a statky odevzdány vdově Judytě po Václavu Gryspekovi.

Judyta brzy se provdala za Petra Jiřího Příchovského, zůstala však protestantkou.

Petr Jiří Příchovský z Příchovic a na Krašově, ač katolík, vykonal přísahu na konfederaci stavů odbojných, ale ježto si vyhradil »co by bylo proti náboženství katolickému«, byl žaloby osvo-

bozen a složil toliko pokutu 1.166 zl. rýn. allumnatu sv. Jakuba v Praze.

Ježto bratrovec jeho, horlivý protestant, Václav Příchovský na Lužanech a Skočicích, odešel ze země, koupil tyto statky od něho Petr Jiří za 15.000 kop míšen., ale brzy je zase prodal Ctiboru Příchovskému. Syn Ctiborův, Jan Karel Příchovský, byl plukovníkem ve službách císařských (r. 1650.).

Tato Judyta měla mimo jiné také některé domy i pozemky v Kralovicích. Tak čteme v knihách městských zápis, jímž pan Jeroným Kasýk, měštnín města Žatce prodává stodolu již na díle spustlou paní Judytě Gryspekové, rozené z Chockova za 16 kop míš. Stalo se léta 1622. ve čtvrtek po památce sv. Matouše apoštola. Když byl vydán císařský rozkaz, jímž zapovídá se nekatolíkům držeti statky, postoupila je paní Judyta svému manželu, který jich užíval až do r. 1638.

Potom jsou opět od král. komory ujaty a prodány a sice koupil statek Stryčkův Jindřich Libštejnský z Kolovrat, statky Liblín a Žíkov koupil **Benjamin Fruwein**, rytíř z Podolí, mladší bratr známého Martina Fruweina, jednoho z direktorů, který hned po bitvě bělohorské ve svém domě byl od cís. vojáků přepaden a strašlivě zmučen, pak do Bílé věže na Hradčanech vsazen. Byl odsouzen hrdla cti i statku a byl by býval s ostatními pány českými dne 21. června 1621. popraven, však dne 7. června buď sám skočil nebo shozen byl do příkopu hradního, kdež pak již jen jeho mrtvolu našli. Mladší bratr velmi činně zúčastnil se vzbouření stavovského a došel od krále Frydrycha Falckého mnohého povýšení. Stal se radou při apelačním soudu a sekretářem direktorů. Hned po bitvě bělohorské vydal veškerá akta direktorů vévodovi bavorskému Maxmilianovi, čímž ovšem velice usnadnil celý pozdější process proti vzbouřeným pánům českým. Hned po bitvě bělohorské ujel pan Benjamin z Čech; snad do své vlasti Falce.

Komise exekuční uznala Benjaminu vinným a odsoudila jej hrdla cti i statků, jako jeho bratra.

Ale po létech přátelé jeho přimlouvali se zaň u císaře, tvrdíce jak dobře jemu posloužil vydav celý archiv direktorský v ruce vítěze bělohorského, až panu Benjaminovi bylo odpuštěno a ponechána z milosti částka peněz, stržených za statky jeho konfiskované, v obnosu 26.000 kop gr. míš.

Ježto pak král. komora peněz neměla, dány Fruweinovi za tuto sumu statky někdy Gryspekovské Liblín a Žíkov. Tenkrát (r. 1638.) pan Benjamin Fruwein, stav se dávno katolíkem, slunil se již v přízni císařské; byltě jmenován místosudím král. Českého i radou císařským. —

Dále byl Václav Gryspek spolujatelem (s mladším bratrem Albrechtem Ferdinandem) statku Kaceřova, Kralovic a Žehutic i manské vsi Hradecka. Po smrti obou bratří ujali se jich sice dědicové jejich Florian a Jan Jaroslav, ale ježto Václav i Albrecht Ferdinand byli od komise konfiskační odsouzeni všeho statku, vzaty dědicům i statky tyto.

Půl Kralovic náleželo Gryspekům dědičně; druhou půl dle smlouvy učiněné mezi opatem Plasským a Florianem Gryspekem r. 1543. a králem Ferdinandem stvrzené, měli Gryspekové v držení a užívání až do vyjití čtyř životů.

A sice byla to polovice města, »která leží po pravé straně cesty, když se od kláštera (Plasského) do města vjíždí«. — Avšak opatové Plasští dílem velikých si získali zásluh o věc císařovu, dílem měli dlouhou řadu mocných přímluvčích*) a tak ku prosbě konventu nařídil místodržící Karel kníže z Lichtenštejna, aby celé zboží Kaceřovské, Gryspekům odňaté, bylo klášteru Plasskému darováno, dále, aby ves Hradecko, posud svazkem lenním stížená, byla z tohoto manství propuštěna a klášteru zcela odevzdána. — Toť jsou osudy potomků Karla Gryspeka.

Stopujme nyní činnost a osudy pátého syna páně Florianova, **Jana Jiříka**. Týž při rozdělení statků otcovských přejal ve správu rozsáhlé panství Rožmitálské a zasnoubil se s Alžbětou, dcerou Václava Bechyňe z Lažan na Dlouhé Lhotě a Pčině (u Příbrami), které pojistil věno její na panství Rožmitálském.

Avšak i tento Gryspek zemřel záhy již r. 1599. zanechav zde nedospělé syny Florian a Jana Jaroslava. Bratři Jana Jiříka a spoluporučníci nezletilých dítek jeho přešli se s pozůstalou vdovou o výši sumy, kterou jí nebožtík manžel pojistil; však zemský soud rozhodl ve prospěch vdovy.

Ferdinand Gryspek, sídlé na zámku Mirešovském, ujal se staršího hochy Florian a zjednal mu učitele a vychovatele v osobě Tobiáše Toužimského; mladší, Jan Jaroslav zůstal u matky.

Florian dospěl dvacátého roku ujal se vlády na Rožmitále, maje u sebe mladšího bratra.

Spolu s ostatními Gryspeky účastnil se odboje proti Ferdinandovi II. Právě v oné pohnuté době zemřeli oba bratrance jeho na Kaceřově, učinivše jej i jeho bratra dědici svých statků. Ale jejich testament neuznala komise konfiskační platným a samotného **Floriana** uznala vinným vzpoury i odsoudila jej ku ztrátě všeho jmění, totiž panství **Rožmitálského**, k němuž vedle zámku a městečka Rožmitála náleželo 21 vesnic. Statek tento věnoval císař arcibiskupu Pražskému.

Florian měl za manželku Johanu rozenou Malovcovu. (Mylně uvádí T. Bílek ve svých »Konfiskacích«, že byl Florian strýcem Bohuslava Gryspeka, tedy synem starého Floriana. Týž, jak víme, zemřel jsa děckem r. 1557.)

Také nezemřel tento Florian ve vzpouře, nýbrž žil ještě drahnou dobu v Praze, stav se katolíkem. Osudů jeho nelze se však dopátrati.

*) Z mocných přátel konventu Plasského uvádím známého císař. místodržícího Jaroslava Bořitu z Martinic, jenž dne 25. května r. 1618. po svém svržení s oken král. hradu z Prahy do Bavor přchal a na útěku svém v Plasech se zdržel. Zde byl opatem dobře ukryt a když se zotavil, poskytnut jemu bezpečný průvod na další cestu. Po vítězství Bělohorském se pak u císaře za klášter Plasský vřele přimlouval. Krom toho vysoce byla ceněna obětavost kláštera Plasského za obležení Plzně Mansfeldem, kdy sám opat Jiří Wassmutius osobně řídil hrubou střelbou obležených a Plzni houf ozbrojenou na pomoc přivedl.

Druhý syn Jana Jiříka, Jan Jaroslav, zbaven byl rozhodnutím komise konfiskační veškerého dědictví, na něž si činil nárok. Nic mu nepomohlo, že hned po bitvě bělohorské spolu se 175 jinými šlechtici českými podepsal revers, jímž zatracuje povstání české jako nezákonné a uznává krále Ferdinanda II. za jedině oprávněného panovníka českého. Se skrovným majetkem odstěhoval se na Písecko do vsi Draheniček u Břežnice, kde sobě zakoupil stateček. Na den sv. Petra a Pavla vyjel si na koni na náves, a tu proti němu přijížděl Jan Karel Příchovský, maje u sebe dvě pistole. Najednou vystřelil proti Gryspekovi a raněného a s koně klesajícího ještě ranou meče dobil, aniž lze se dopátrati jaká byla toho příčina. Je to týž Karel Příchovský, zajisté příbuzný s rodem Gryspeků, jež r. 1650. shledáváme císařským plukovníkem.

Následující syn starého Floriana Gryspeka byl **Jaroslav Bedřich**, kterému připadla dědictvím správa Kaceřova, Libštejna (dílu) a Kralovic. Manželkou jeho byla Marie, dcera Jeronyma Hrobčického z Hrobčic na Hartenštejně, Březině a Buchově. Tuše blízkou smrt, odkázal synům bratra svého Karla zboží své a roku 1594. zemřel bez potomků. Kaceřov zdědil bratr Karel pro své děti. Kralovice s Libštejnem bratr Ferdinand a po něm ovšem také synové Karlovi, jak svrchu bylo pověděno.

Poslední syn Florianův, **Blažej**, zdědil rozsáhlé panství Nelahozevské a podíly na olověných dolech Bleistedtských, koupil rozmnožil své zboží o Kamenici a roku 1595. oženil se s **Ofkou** (Žofií) rozenou **Bubnovou**. Páni Varlejchové z Bubna byli Gryspekův blízkými sousedy, držíce Zvíkovec a Chlum. Bratr zmíněné Ofky, Václav, zemřel v trvalé vzpouře i odsouzen byl všeho jmění a památka jeho za proklatou a nepoctivou vyhlášena jest. K jeho panství náležela tvrz a městečko Zvíkovec, s dvorem poplužním a pivovárem, ves Chlum, jeden poddaný v Hlínči a poustka v Prašivém Újezdě. Dvorec Boršíkovský a dva grunty v městečku Zvíkovci, jež byly již dříve majetkem manželky Václavovy, vypuštěny z konfiskace, a dány synu jeho Heřmanovi, jemuž udělen perdon, ač se týž české válečné výpravy místo otce byl zúčastnil.

K panství Nelahozevskému náležely mimo zámek s bohatými sbírkami knih i obrazů tyto vesnice: Podhořany, Podhořanky, Miřovice, Lobečko, Minice a Libčice. Dále vinice u Nelahozevsi, ovčín tamtéž a mlýn na Vitavě. O tomto mlýně, který měl starý Florian v režii, zmínka se činí i v řádu selském, že žádný poddaný z panství Nelahozevského nesmí mlýti jinde své obilí, než v tomto mlýně pod velikou pokutou. Dále sem patřily zápisné a výplatné vsi Debrno a Lešany, pak vinice Minická.

Blažej podnikl rozsáhlé opravy zámku Nelahozevského jak o tom svědčí dva znaky — Gryspecký a pánů z Bubna, zasazené nade vchodem do panské zahrady nesoucí letopočet 1599. Mimo to dokončena teprve za něho r. 1614. nádherná stavba zámku samého, neboť nade hlavním vchodem nalézá se znak Gryspecký s písmeny: B. G. Z. G. t. j. Blažej Gryspek z Grysparu a znak pánů z Bubna s nápisem: O. G. Z. B. t. j. Ofka Gryspekova z Bubna.

Zdá se, že touto stavbou uvalil Blažej na se značný dluh. Pevného zdraví prý nebyl a stále churavěl. Po smrti svých synovců, Václava a Albrechta Ferdinanda na Kaceřově, měl dědit polovinu panství Kaceřovského, ale postoupil své právo synům Jana Jiříka totiž Florianovi a Janu Jaroslavovi, začež tito zavázali se odvésti mu sumu 20.000 kop gr. miš. a mimo to vzdali se nároků na podíly olovených dolů a konečně postoupili Blažejovi v úplné a dědičné užívání veškeré sbírky snesené na Nelahozevsi.

Již dávno před tím byl sice Blažej zdědil po bratru Ferdinandovi Mirešově, ale prodal toto zboží za 45.000 kop gr. miš. Adamu staršímu Vratislavu z Mitrovic. Tento rytíř se později sice také zúčastnil českého povstání, ale jsa katolíkem odsouzen byl toliko k pokutě 500 zl. rýn.

Blažej měl jedinou dceru **Veroniku**, která se provdala za Davida Boreňe ze Lhoty, pána na Roztokách a Klíčanech. Také on byl účasten menší měrou českého odboje a proto odsouzen byl r. 1625. toliko jedné pětiny svého jmění. Manželce své Veronice zapsal sice r. 1622. pohledávku 17.500 kop, ale zápis ten neuznán za platný, poněvač v době té byl již David ze vzpoury obviněn a proto z desk zemských vymazán.

Rytíř na Nelahozevsi, Blažej Gryspek, nepochybně také jen skrovnou měrou účastnil se povstání českého a za měsíc po bitvě bělohorské vypustil na zámku Nelahozevském ducha svého. Nicméně však i on pokutován komisí konfiskační ztrátou veškerého jmění. Statek Nelahozeves oceněn na 60.000 kop gr. miš., avšak ponechán vdově Ofce rozené z Bubna s tím závazkem, aby veškeré dluhy na statku vážnoucí převzala. Měla tu paní Ofka na zámku Blažejově zapsáno 20.000 kop gr. Stížena velikým dluhem hospodařila zde vdova jen krátkou dobu a po ní živořila tu dcera její zmíněná Veronika, která pro veliké břímě dluhů r. 1623. Nelahozeves se vším příslušenstvím paní Polyxeně Lobkovicové na Roudnici za 40.000 kop gr. miš. prodala. Zatím matka její Ofka zakoupila tvrz Kundratice u Prahy a tento statek zdědila po ní dcera Veronika. Již r. 1629. zemřel David Boreň a Veronika provdala se po druhé za Jetřicha Malovce z Malovic.

Malovcové před bitvou bělohorskou vládli velikým zbožím na českém jihu, tak onomu Jetřichovi a dvěma bratřím jeho patřila Hluboká, Štěkeň i jiné veliké statky. Ale již před bitvou na Bílé Hoře byla větší část těchto statků od vojska císařského přepadena a zpusťována a komise konfiskační odsoudila Malovce r. 1622. všeho jmění. Z milosti pak ponechána bratřím Malovcům skrovná částka z peněz prodejem statků stržených. Na Hluboké pak dostali pána nového; známého Baltazara de Marradas. Teprve po třech letech byla Malovci vina prominuta a ještě jemu od král. komory 30.000 zl. vykázáno, když se byl vzdal všech pretensí na bývalé své i bratří svých zboží.

O dětech, které snad měl Malovec s Veronikou, rozenou Gryspekovou, není nic známo; také nelze udati kdy zemřela.

A tak vidíme, že četné potomstvo páně Florianovo ani statků otcem získaných neudrželo, ba, že v krátké době osmdesát let po

smrti zakladatele české větve rodiny Gryspeků, vymřelo nadobro a sice na jedinou výminku Jana Jaroslava smrtí přirozenou. R. 1623. byl tuším právě tento Jan Jaroslav posledním, jež pochováli do hrobky Kralovické. Všichni zde ležící Gryspekové uloženi byli do rakví cínových, jež postaveny do hrobky. Uvnitř cínových rakví byly mělké truhly dubové, na nichž označeno bylo jméno pochovaného a den úmrtí. Domnívám se, že záhy po r. 1623. byla hrobka zazděna, neboť těžko věřiti, že by tehdejší zpustlí a hrabiví vojáci, ať už přátelé či nepřátelé, kteří tolikráte za války třicetileté městem táhli a je pustošili, byli nechali na pokoji skvostné rakve cínové. —

Za to očekávala Gryspeky po smrti jiná pohroma brzy po válce třicetileté. R. 1666. dokončena stavba chrámu Panny Marie v Plasech. Opat Křištof (v listinách ke Kralovickým podpisuje se »Christoforus«), nemaje dosti prostředků peněžitých dal otevřít hrobku Gryspeků, odňal jim rakve cínové a dal z nich ulítí píšťaly k varhanám v chrámu plasském. Od té doby zůstali mrtvolí otevřeny, vlivům povětrnosti i nešetnému zacházení jsouce vydány.

Jest věru s podivem, že zůstali podnes tak zachovalými. Jakým způsobem byly konservovány, aby nehnily, o tom těžko lze spolehlivě usuzovati; pravdě nejspodobnějším zdá se mi, že mrtvoly byly otevřeny, vnitřnosti vyňaty a místo nich dány některé vonné byliny, jak ode dávna bývalo zvykem. Suchý vzduch hrobky nedopusťil hnití a tak svalstvo těchto mrtvol nadobro vyschlo a vzdoruje podnes porušení úplnému.

V minulých dvou letech zacházelo se s mrtvolami skoro vandalsky. Lidé trhali si kousky oděvu »na památku« a hýbali mrtvolami jak se komu líbilo. Některé mrtvoly zbaveny byly téměř nadobro šatstva a původní oděv nahrazen všelikými cáry, nebo obnošeným šatvem. Jenom jediná mrtvola má posud původní oděv, jaký nosila šlechta XVII. století.

V monografii o Gryspecích, kterou napsal r. 1848. do časopisu »Pilsner Anzeiger« Ant. Fischer, uvádí autor, že asi v letech dvacátých navštívil hrobku Gryspeků a shledal, že mrtvoly měly svůj původní oděv. Tak zejména popisuje dívku, která ležela v rakvi na zemi položené, těmito slovy: »Byla to dívka asi 12—14 letá. Hlava jest bezvlasou, na čele trpytí se věneček z pozlátka, výraz tváře, úplně zachovalé, dává tušiti přestálý bol ve chvíli smrti. Oděv zelený, hedvábný, sáhá ke kolenům a jest krajkami z nepravého zlata lemován. Pravice visí dolů, levice má prsty poněkud zkroucené a na malíku jest prstének s červenavým kamínkem, obojí bezcené. Snad dříve mívala prsten zlatý s rubínem«. A tu uvádí autor domněnku, že opat Křištof dal sebrati mrtvolám i skvosty a umístiti v klášterním pokladu, což ovšem schvaluje, ježto by jinak jistě bývaly byly uloupeny. —

Mrtvola Florianova Gryspeka oblečena byla v dlouhý černý talár z těžkého hedvábí s bílým okružím kolem hrdla. Tělo, jsouc útlé, slabých kostí, prozrazovalo ne bojovného rytíře, nýbrž hladkého diplomata. Úsměvné tahy v obličejí prozrazovaly dřímajícího,

spravedlivého, pravého křesťana, vlastence a přítele lidu, (!) jenž klidně odchází na věčnost.

Ale po dvaceti letech pan A. Fischer znovu navštívil hrobku, našel mrtvoly přemístěné a pana Floriana více nenalezl. Ten koho mu za Floriana vydávali, jest prý sice podoben obrazu téhož na epitafu, ale to prý nerozhoduje, ježto Gryspekové si vůbec byli podobní. Nám zdá se spíše, že mladistvá obraznost autorova r. 1820. v obdivu vlastností Florianových zušlechťovala si v mysl jeho líbezný obraz, a střízlivá mysl dospělého muže, jakým byl patrně r. 1848. pan Fischer, nedovedla se již spráteliti s tím, co jí skutečnost ukazovala. —

Mrtvola Rosiny oděna byla v široký oděv, s náduvky na rukávech; oděv byl černý, hedvábný. Na těle měla košili z velemného kmentu a u krku bohatý krajkový límec a kolem hrdla skleněné (!) korále.

Mrtvola Václava Gryspeka měla sametový, temněčervený, jíздеcký kabátec s bílými atlasovými vložkami na ramenech a loktech, bílou hedvábnou stuhu kolem těla a široké spodky z jelenice. Nohy kryly světlehnědé boty s ostruhami. Na holé hlavě měl černý sametový baret a jediný ze všech měl knír. Vzhled byl vážný, truchlivý, čelo brázdily tři kolmé vrásky. Také **tato** mrtvola nebyla více nalezena, když Fischer r. 1848 podruhé hrobku navštívil.

Z doby té*) zachovala se následní pověst, za jejíž pravdivost chtí ručiti mnozí starší měšťané Kralovičtí. Kdysi přišel jakýsi pán do Kralovic a chtěl viděti Gryspeky. Byl z Bavor. Přišel do hrobky, sáhl prý pod šat na prsou paně Florianových a vyňal odtud svazek listin, které hned uschoval. Potom odměniv bohatě kostelníka rychle odcestoval. — Jisto jest ovšem, že bavorská větev Gryspeků udržela se na naše časy;**) snad ještě podnes žijí Gryspekové v Bavořích, ale nelze věřiti, že by na konci XVI. století, tedy v době vysoce pokročilé, byli mrtvole dávali pod šat nějaké důležité listiny rodinné.

R. 1889. smilovala se nad Gryspeky kněžna Pavlína Metternichová, choť tehdejšího patrona chrámu kralovického i dala zhotovit jedenáct rakví úplně zasklených a vložiti do nich těla i pozůstatky Gryspeků. A tak dnes opatřeny jsou tyto pozůstatky bohdá na dlouhou dobu před zkázou, jíž by byly na krátko podlehly.

V jedenácti rakvích leží jedenáct úplných mrtvol a kromě toho jest zde malá, bezhlavá mrtvola malého děcka, dále jedna neúplná mrtvola dítěte as 10 letého, dvě lebky a jedna hlava s prsoma. Mrtvoly mají podnes scvrklou kůži i vyschlé svalstvo, některé mají vlasy. Nejsou nikterak příšernými; zdá se diváku, jakoby hleděl na staré dřevěné sochy. Zvláště mrtvola Florianova ku podivu pěkně je zachovalá; ba dodře poznáváme úplnou podobu jeho s onou na epitafu. Kterým Gryspekům ostatní mrtvoly náležejí těžko pověděti.

*) T. j. z polovice XIX. století.

**) R. 1758. odkazuje Alex. Fr. hrabě Gryspek 1.500 zl. klášteru Pavláňů na St. Městě Pražském.

Říká se, že mrtvola vedle Floriana odpočívající jest Rosiny, manželky jeho; také se tvrdí, že naproti Florianovi (v protější řadě) odpočívá syn Florianův Václav (ten jediný má ještě šat původní), o ostatních nevíme ničeho.

V sousedství hrobky je menší klenutá místnost, kde leží hromádka kostí, které rovněž z některého Gryspeka zbyly, když mrtvoly byly přenášeny.

A nyní ještě krátkou zmínku o pověstech, které nevím jakým způsobem vznikly o společné smrti celého rodu Gryspeků. Zdá se, že příliš náhlý pád tohoto mocného rodu dal podnět k těmto pověstem, na nichž ovšem, jak jsme se přesvědčili, není ani slova pravdy. Pověsti ty ovšem se různí, však jádro všech je stejné: »Společná smrt po společné hostině.«

Budiž zde jedna pověst otištěna:

Pan Florian Gryspek se svými syny odpadl od víry katolické a vzbouřil se proti císaři. Ale protestanté byli poraženi a nyní měli býti Gryspekové hrozně potrestáni: Odňato jim jmění, oni zbaveni šlechtictví (kat jim měl rozštípati erb) a krom toho každému Gryspeku měly býti vyřezány tři libry masa z těla. Když viděli, že všechny prosby za milost byly odmrštěny, usnesli se nepřechkati té hanby. Vystrojili tedy na Kaceřově poslední hostinu, při níž pan Florian první napil se z číše jedem naplněné, ostatní pak jej následovali.

Jiná více vyšperkovaná pověst jest tato:

Pan Florian Gryspek vzbouřiv se s celou rodinou proti císaři, byl po bitvě bělohorské odsouzen s celou rodinou odstěhovati se z Čech. Když den vypovězení se blížil poslal Florian jednoho ze svých synů k císaři prosit o milost. Avšak syn musel se vrátiti s nepořízenou. Když cválal na svém koni od Plzně k Bolevci, spatřil před sebou u cesty stojící kamenný sloup se sochou Panny Marie. V zuřivosti vytrhl z pasu pistoli a střelil po soše, v tom však rázem oslepl. Poděšený kůň ujížděl tryskem ke Kaceřovu, kde celá rodina dychtivě svého vyslance očekávala.

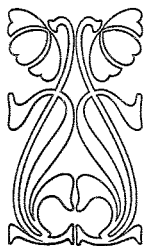
Když Gryspek přijel do hradu, pobodl koně a ten nesl pána svého až na schodiště, k velikému večeradlu vedoucí. Zde se kůň znavený zpátkem zvrátil a slepý rytíř sletěv s koně, zlomil si vaz.

Děsná tato příhoda mocně dojala celou rodinu; seznali, že marna byla jejich naděje na milost i usnesli se raději společně zemřít. Ve velikém sále zasedli k poslední hostině, načež otec Florian chopiv se číše vínem naplněné, přimíchal do něho prudkého jedu a první se napil. Podal pak číši nejstaršímu synu, který otce následoval. Řadou pili Gryspekové — muži i ženy — z číše jedové a po chvíli klesali jeden po druhém mrtvi k zemi. —

Tyto a jim podobné pověsti byly i literárně zpracovány, i našemu Janu Jindřichu Markovi (Janu z Hvězdy) poskytla tato pověst látku k pěkné povídce: »Nocleh na Kaceřově.« Ovšem, jsou veškeré tyto pověsti, jako jiné podobné básnické výtvořiny obrazného ducha, bez dějinné podstaty; vímeť dobře, že Florian až do smrti své byl katolíkem a císaři věrnost zachoval, nad to pak r. 1620., kdy svedena bitva na Bílé Hoře, odpočíval již více

než 32 lét ve své hrobce v Kralovicích. Z potomků pak jeho ani jediný nezúčastnil se povstání českého v. té míře, aby byl býval odsouzen ku ztrátě cti a vypovězení ze země.

Známý nám pisatel monografie Gryspecké, Antonín Fischer, naprosto nevěří, že by se byli Gryspekové **sami** otrávilí, nicméně líčí jejich poslední chvíle života na zámku Kaceřovském, kde se všichni před **vypovězením** z vlasti sešli, očekávající královského sekvestora. A tu při hostině, sotva se vína napili, pocítili hrozné bolesti a hluk na zámku prý byl tak mocný, že lidé v poli pracující spěchali k zámku, nevědouce co se děje. Posláni poslové pro kněze do Plané a pro opata do Plas, ale než tito přišli, byli Gryspekové chladnými mrtvolami. Při vyšetřování služebnictva shledáno, že správce sklepů panských zmizel. — A tak zůstalo pohřbeno tajemství v příčině vraždy, zda nevěrný sluha splnil svoji, či cizí pomstu. — Ovšem i toto vypravování, pro něž není dokladů, náleží do říše všech ostatních, byť i krásných romantických fantazií, kterými truchlivý konec mocného rodu Gryspeckého byl propleten.

REV15